

ტფილისი, 22 იანვარი, 1888 წელი.

ისევ გაზეთ „კავკაზის“ გამოლაშქრების გამო

ქვეყანაზედ მრავალგვარი ავკაცობაა, მრავალგვარი სულდაბლობა და სალახანაობა. ხოლო ყველაზედ უარესი, ყველაზედ საზიზღარი, ყველაზედ ჩირქიანი, — ურცხვობაა. ქურდს, მაგალითებრ, ზოგჯერ ქურდობა ეპატივება, ავაზაკს ავაზაკობა, ზოგჯერ მკვლელს კაცისკვლასაც-კი შეუწოდებენ ხოლმე, ამისი არა ერთი და ორი მაგალითია. ამ შემთხვევაში ქურდსა თუ ავაზაკს ზოგჯერ იმისთანა მიზეზები მოეპოვება, რომ ადამიანის გულშემატკივრობას გამოიწვევს ხოლმე და ავკაცობას დამნაშავესას ცოტად თუ ბევრად შესაწყნარებლადა ჰხდის და ზოგჯერ სრულად მისატყვევებლადაც.

ურცხვობა-კი იმისთანა რამ არის, რომ არასოდეს ადამიანის გულს თავისაკენ სიბრალულით ვერ მოახედებს. იგი იმოდენად მყრალია, იმოდენად ბიწიერია, იმოდენად საზიზღარი, რომ კაცს, ურცხვობის მნახავს, ვერასგზით ვერ მოინადირებს და ვერ შეირიგებს. იგი მძოვრსა ჰგავს და რამოდენადაც ახლო მიუხვალ, უფრო ჰყარს, და თუ ხელიც ახელი, უფრო ასეთს სუნს ამოუშვებს, რომ ცხვირის დაცობა თუ უშველის ადამიანს, თორემ სხვა ვერაფერი.

ბიწს ურცხვობისას საზღვარი არა აქვს. რაკი ერთხელ კაცმა ურცხვობისათვის პირი გაიხია, იმას აღარა დააყენებს-რა, თუნდა ათასი ალაყი გაუკეთო და ათასი ნალო გამოაბა. ნუ გგონიათ-კი, რომ ურცხვობა უღონო რამ იყოს. არა, იგი ძლიერია მარტო მით, რომ ურცხვობაა, და რაკი ურცხვობაა, იმის ხელთ ბარაქიანი ტყუილიც არის, ზორბა უნამუსობაც, სამარცხვინო სულელობაც, საზიზღარი ცილისწამებაც, ერთის სიტყვით — ყოველივე თავს-ლაფგადასასხმელი უწმინდურობა ადამიანისა.

პატიოსანს, ნამუსიანს კაცს ხელთა აქვს მარტო პატიოსანი და ნამუსიანი სახსარი მტრის მოგერებისა და გაძლოლისათვის. თუ არ ამისთანა სახსარს, იგი ხელს არა ჰკიდებს, თუ არ ამისთანა იარაღს, იგი სხვას არას ჰკადრულობს, და ამის გამო უფრო ჰრჩეობს დამარცხებულ იქმნას უნამუსო მტრისაგან, ვიდრე უწმინდურის იარაღით ეჭიდოს და გაიმარჯვოს. ურცხვს და უნამუსო კაცს-კი ამისი დარდი არა აქვს: ოღონდ თავისი გაიტანოს და ყოველგვარს სამაგლობას ჰკადრულობს, ყოველგვარს უკადრის იარაღს ხელსა ჰკიდებს. რას უნდა ეკრძალებოდეს და ერიდებოდეს!

ყოველ ამით ურცხვი კაცი უფრო ღონიერია, უფრო შემძლებელია პატიოსან და მოცრხვს კაცზედ, რომელიც მარტო შეუფინებელ და პატიოსანს ფარ-ხმაღს ჰკადრულობს სახმარებლად მტერთან და სხვა ყოველი სამართლიანად ეთაკილება, ეზიზღება. ურცხვი კაცი ღონიერიაო, რომ ვსთქვით, — ეგ იმას არა ჰნიშნავს, რომ გამარჯვებულიც იგია, და თუნდ გამარჯვებულიც იყოს, სამარცხვინო გამარჯვებას ისევ პატიოსანი დამარცხება სჯობია, როგორც ნამრახს სიცოცხლეს — სახელოვანი სიკვდილი.

ვიცი, რომ ამ სახარებას მგლის თავზედ ვკითხულობთ და ამიტომ ამ საგანზედ გრძლად ლაპარაკი სჯობია შევწყვიტოთ და ჩვენი სიტყვა დარბაისელ „Кавказ“-ს მივმართოთ.

წავიკითხეთ ამ სასაცილო გაზეთის მეთაური წერილი, დათარიღებული 21-ს იანვრითა? ჩვენ წავიკითხეთ და უნებლიედ წამოვიძახეთ გაოცებულებმა: ერიჰაა!.. აი, დაუმტყინეს რომ იტყვიან, სწორედ ეს არის. თქვენ ვინა ჰყრიხართო, ჰყროყინებს „Kavkaz“-ი თავმოწონებულის ყროყინითა: მართალია, ივერია ძველისძველათგანვე ცნობილია კაცობრიობის ისტორიისაგან, მაგრამ თქვენ, ქართველებს, ამით რაო? თქვენ ვინა ხართო? გუშინდელი მოსულები, საიდღანაც მოთრეულხართ და იძახით ორი ათასი წლის ისტორია გვაქვსო? სადა გაქვთ თქვენ ისტორიაო? თქვენი ისტორია სულ გუშინდელი ამბავია და ტყუილად მოგაქვთ თავიო.

როგორ გგონიათ? ყოველ ამის ლაღად მთქმელს სად უნდა ამოაყოფინოთ თავი, თუ ქვეყანაზედ სამართალია? განა ჭკვათამყოფელმა კაცმა, მინამ ამას იტყოდეს, ყველაზედ უწინარეს თავის ადამიანობაზე ხელი არ უნდა აიღოს!.. განა ყოველივე მოვალეობა თავის ქვეყნის წინაშე არ უნდა დაივიწყოს და ქვემძრომსავით მარტო მიწა არ უნდა ჰლოკოს!

გაგიგონიათ ვისმე ისეთი პირმოხეული ურცხვობა, რომ კაცმა თავის უწმინდურის სიტყვის გასაყვანად განძრახ უარჰყოს საჯაროდ, საქვეყნოდ, მეცნიერებაც, ისტორიის უექველნი ნაშთნიც, სამღთო და საერო მატთანეთა მოწმობაც, თავის-თავიც და სხვაცა! თუ კაცს ღმერთი გასწყრომია და ყური დახშული აქვს სმენისათვის, თვალთახედვის უნარი სად ჯანაზამილა დაჰკარგვია, რომ თავის გარეშემო ველარა ჰხედავს ათასის წლების ნაშენებს და ნაკეთებსა. ჩვენში ხომ ისე ფეხსაც არ გადასდგამთ, რომ ამისთანა უტყუარნი მოწმენი თვალწინ არ აღგემართონ თავისის დიდებითა და სახელოვანებითა. ჩვენში ქვებიც, ქვებიც-კი ჰღაღადებენ, რომ საქმე ისე არ არის, როგორც „Kavkaz“-ს მოსწყურებია. ჩვენში ეგ მკვდარი, უსულო, უგულო და უენო მოწმენიც-კი მოგვითხრობენ ათასის წლების ამბებსა, მაგრამ პირმეტყველი, სულოვანი და გულოვანი „Kavkaz“-ი ქვაზედ უფრო ქვა ყოფილა.

ერთი ვიკითხოთ, — რა აკაკანებს ეგრე ლაღად, ეგრე ურცხვად?

თითონ „Kavkaz“-იც მიძხვდარა, თითონ „Kavkaz“-საც-კი უგრძენია, რომ სტყუის და აშკარადაც სტყუის, სტყუის ისე სამარცხვინოდ, როგორც ქვეყანაზე არავის არ უმტყუენია, არ უცრუენია. თითონვე გაჰკვირვებია თავისი ტყუილი, — კაცო, ეს რა წამოვროშეო, და წამოროშვილის ჩასაფურჩეგებლად ამბობს: ჩემს ნათქვამს მევე ვერ ვიკისრებო; რაცა ვსთქვი, იმის პასუხისგებას ჩემს თავზედ ვერ მივიღებო.

მოდო და ამისთანა თავში დაკრულს და დამთხვეულს სულიერს ეშხვედ ელაპარაკე! მაშ რა ეშმაკი და ქაჯი გალაპარაკებს, თუ შენს ნათქვამს შენვე არა ჰკისრულობ და იმის გამო პასუხისგებას თავიდან იცილებ? განა სადმე გაგონილა, ესე სასაცილოდ აგდება ბეჭდვისა, სიტყვისა, ადამიანისა და ქვეყნისა, გაგონილა, კაცმა ისე დაიბრიყვოს თავისი მსმენელები, რომ დილიდამ საღამომდე ატყუოს და ბოლოს უთხრას: რაც გითხარით, მე მაგის პასუხისგებას არა ვკისრულობ, ეს იცოდეთო! ისეთი რა შესცოდეს „Kavkaz“-ის მკითხველებმა თავის საყვარელს გაზეთს, რომ ეს ოინები „Kavkaz“-ისა უნდა აიტანონ და პასუხისგებაც არ მოსთხოვონ? ნუთუ ეს აბები ხმამაუღლებლივ უნდა გადაჰყლაპონ? „Kavkaz“-ი ამისთანა მალაყებს რომ გადადის თავის მკითხველების წინაშე, ნუთუ ჰგონია, რომ მის მკითხველებს გრძნობა ადამიანურის ღირსებისა დაკარგული აქვთ და ვერ იგრძნობენ, რომ „Kavkaz“-ი

სასაცილოდ იგდებს ყველას ერთად და თვითოეულსა ცალკე. განა უტვინო კაცად არ უნდა მყვანდეს მიჩნეული ის, ვისაც გავუბედავ და ვეტყვი: მე ვსთქვი, და ჩემის ნათქვამის გამო პასუხისგებას არა ვკისრულობო.

სხვა ქვეყანაში რომ გაზეთი ასე გაბრიყვდეს და ასე გაუკადნიერდეს მკითხველს, მეორე დღესვე გულნაწყენი მკითხველი შეუთვლის ბარათითა — შენმა მყრალმა სუნმა ლამის დამახრჩოსო და ჩემს სახლში ნულარ გაიჭაჭანებო, ფულზედ ნუ ინადვლი, შენთვის მიჩუქებიაო. ეს სხვა ქვეყანაში და ჩვენში? ჩვენში, ღვთისა და თქვენის წყალობით, ყველაფერი მშვიდობიანად ჩაივლის.